

FINANSIRANJE NAUČNOISTRAŽIVAČKIH PROJEKATA NA UNIVERZITETU ODBRANE

Knežević Milena¹

Trifunović Dragana²

Đukić Slobodan³

Sažetak: *Finansiranje naučnoistraživačkih projekata realizuje se iz više izvora i mesta, ali sa zajedničkim ciljem unapređenja stanja u oblasti vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti. Cilj rada je da se ukaže na „odgovarajuće“ planiranje finansijskih sredstava za razvoj vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti. Naravno, namena utroška datih sredstava je veoma važna i od presudnog značaja za kvalitet vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti. Shodno tome, osnovna hipoteza je da poznavanje i primena upravljanja projektima, kao i usaglašenost sa procedurama, propisima i kontnim planom, imaju direktan uticaj na efikasnu realizaciju finansijskih sredstava koja su planirana i opredeljena za naučnoistraživačke projekte Univerziteta odbrane, što na kraju utiče na uspeh i izvodljivost samih projekata.*

¹Vojna akademija, Univerzitet odbrane u Beogradu, Republika Srbija, Veljka Lukića Kurjaka 33, Beograd, milena.knezevic@mod.gov.rs, <https://orcid.org/0000-0003-2814-7453>

²Fakultet društvenih nauka, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Bulevar umetnosti 2a, Novi Beograd, draganatrifunovic1984@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8051-1454>

³Vojna akademija, Univerzitet odbrane u Beogradu, Republika Srbija, Veljka Lukića Kurjaka 33, Beograd, slobodan.djukic@mod.gov.rs, <https://orcid.org/0000-0002-8501-7180>

U radu je primenjena komparativna metoda tj. uporedna analiza finansiranja izdataka i rashoda Univerziteta odbrane u periodu od 2016. do 2022. godine po izvorima finansiranja, kao i metoda analize sadržaja. Primenom SPSS softvera urađena je analiza finansijskih podataka u cilju unapređenja upravljanja naučnoistraživačkim projektima na Univerzitetu odbrane. Stoga u radu autori zaključuju da je primena upravljanja projektima, kao i poznavanje procedura i propisa od izuzetnog značaja za uspešnost projekta i planiranje i izvršenje finansijskih sredstava.

Ključne reči: *Univerzitet odbrane, finansiranje, izvori finansiranja, naučnoistraživački projekti.*

UVOD

Vojno obrazovanje u Republici Srbiji datira od 1850. godine, kada je formirana Artiljerijska škola i od tada prolazi kroz razne faze i izazove u skladu sa promenama u društvu. Međutim, vojno obrazovanje je ne samo opstalo nego se i razvijalo, pratilo sve savremene trendove kako u obrazovanju tako i u vojsci (Adžić et al., 2022). Zapravo, vojno obrazovanje ne podrazumeva isključivo obrazovanje kako to rade ostali univerziteti u Republici Srbiji, već je to „oblikovanje” i školovanje budućih oficira za rad u savremenoj vojsci sa sofisticiranom tehnikom i u najsloženijim uslovima. Veoma je važno naglasiti da vojno obrazovanje, pored trendova u društvu treba da prati i trendove u vojsci. Stoga je razvoj vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti imperativ svih armija savremenog sveta.

Prateći promene u visokom obrazovanju Republike Srbije, Ministarstvo odbrane i Vojska Srbije su predložili a, Vlada Republike Srbije je 2011. godine formirala Univerzitet odbrane u Beogradu. Univerzitet odbrane u Beogradu je prvobitno osnovan sa Vojnom akademijom i Medicinskim Fakultetom VMA. Kasnije su Univerzitetu dodati Institut za strategijska istraživanja i Škola nacionalne odbrane.

Kao visokoškolska ustanova, Univerzitet odbrane obavlja delatnost visokog obrazovanja kroz akademske studijske prvog, drugog i tećeg stepena iz više naučnih oblasti u okviru obrazovno-naučnih polja: društveno-humanističkih, tehničko-tehnoloških i medicinskih nauka. Na

Univerzitetu odbrane se u svim obrazovno- naučnim poljima realizuju naučnoistraživački projekti, a većina projekata ima multidisciplinarni karakter (Đorić et al., 2024). Važno je naglasiti da je zapravo od savremenog vojnog obrazovanja neodvojiva vojna naučnoistraživačka delatnost. Naime, mora se pomno pratiti svojevrsna „revolucija” koja je nastupila i koja traje u vojnoj profesiji i savremenom ratovanju. Nadalje, ova saznanja i pretpostavke je neophodno proveravati u naučnoistraživačkim projektima, a potom potvrđene naučne istine primenjivati u vojnom obrazovanju.

Osnov za upravljanje projektima su Zakon o nauci i istraživanjima⁴ i pravilnici koje je u ovoj oblasti definisalo Ministarstvo odbrane i Univerzitet odbrane.⁵ Ovi normativni akti određuju okvire i postupke naučnoistraživačke delatnosti u Ministarstvu odbrane. Naime, u njima je sadržano i definisano postupanje svih subjekata koji se bave naučnoistraživačkim radom u Ministarstvu odbrane, tj. na Univerzitetu odbrane.

Prema Milanović (2023) važan segment upravljanja projektom i uspešnosti projekta, zapravo vitalan segment tokom trajanja projekta je finansiranje projekata. Finansiranje naučnoistraživačkih projekata Univerziteta odbrane u okviru sva tri obrazovno-naučna polja regulisano je Zakonom o budžetskom sistemu Republike Srbije i ostalim normativno pravnim aktima Ministarstva odbrane i Vojske Srbije (Mirić i Neševski 2016).

FINANSIRANJE NAUČNOISTRAŽIVAČKIH PROJEKATA

Savremeno upravljanje projektima i finansiranje u javnom sektoru predstavlja ključni segment za postizanje efikasnosti i održivosti projekata. Upravljanje projektima zahteva integraciju različitih metoda, uključujući finansijsko upravljanje, kako bi se obezbedio uspeh projekata. Posebno se naglašava važnost planiranja i nadzora budžeta kako bi se postigao željeni kvalitet i ostvarili projektni ciljevi (Kerzner, 2017).

⁴ Zakon o nauci i istraživanjima, 49/2019-3 („Službeni glasnik RS”, broj 49 od 8. jula 2019.)

⁵ Pravilnik o načinu organizovanja, planiranja, sprovođenja i razvoja naučnoistraživačke delatnosti u Ministarstvu odbrane i Vojski Srbije („Službeni vojni list”, broj 1/21); Pravilnik o naučnoistraživačkom radu („Službeni vojni list”, broj 36/21)

Efikasno upravljanje finansijama ključno je za uspeh javnih projekata, jer javna sredstva moraju biti transparentno i odgovorno alocirana. Ovaj pristup omogućava postizanje dugoročnih ciljeva i održivosti projekata (Wirt, 2013). Efikasno upravljanje finansijama može smanjiti rizik od prekoračenja budžeta i obezbediti uspešan završetak projekata, što je ključno za dugoročni uspeh u javnom sektoru (Holder, 2014).

Finansiranje naučnoistraživačkih projekata u javnom sektoru predstavlja ključni faktor za razvoj inovacija, unapređenje obrazovanja, kao i postizanje strateških ciljeva u društvu. U javnom sektoru, naučnoistraživački projekti često zavise od državnih budžeta, fondova Evropske unije, ali i privatnih investicija. Upravljanje finansijskim resursima u ovim projektima zahteva pažljivo planiranje i usklađivanje sa zakonodavnim i administrativnim okvirom, što uključuje preciznu alokaciju sredstava i praćenje troškova tokom trajanja projekta (Jovanović, 2023).

Jedan od glavnih izazova u finansiranju naučnoistraživačkih projekata obezbeđivanje stabilnih i dugoročnih izvora finansiranja, što omogućava kontinuitet i održivost istraživanja (Nikolić, 2024).

Osim toga, važan segment u finansiranju naučno-istraživačkih projekata je transparentnost i odgovornost u upravljanju finansijskim sredstvima. Jasno definisani postupci prijave i kontrole ključni za smanjenje rizika od zloupotreba i neefikasnosti u trošenju sredstava. U tom kontekstu, efikasna upotreba sredstava doprinosi ne samo uspešnoj realizaciji istraživačkih ciljeva, već i povećanju poverenja u institucionalne mehanizme finansiranja (Kovačević, 2023).

Finansiranje naučnoistraživačkih projekata u javnom sektoru takođe zahteva stalno prilagođavanje finansijskih mehanizama s obzirom na globalne promene u ekonomiji i tržištima. S obzirom na to, važno je da naučne institucije u javnom sektoru razvijaju sposobnost da efikasno upravljaju resursima i istraživačkim projektima kako bi postigle strateške ciljeve u oblasti nauke i tehnologije (Petrović, 2024).

FINANSIRANJE UNIVERZITETA ODBRANE

Univerzitet odbrane je od osnivanja deo Ministarstva odbrane i njegovo finansiranje je regulisano svim zakonskim i podzakonskim aktima za

budžetske korisnike. S obzirom da je Ministarstvo odbrane direktni budžetski korisnik, sve procedure oko izrade i izvršenja budžeta regulisane su Zakonom o budžetskom sistemu.

Od osnivanja Univerziteta, odnosno od 2011. godine finansiranje svih aktivnosti je realizovano sredstvima iz budžeta. S obzirom da je to bio period restriktivnog finansiranja budžetskih korisnika Republike Srbije i finansiranje vojnog obrazovanja je bilo restriktivno, što se odrazilo na snabdevanje materijalne baze, kao i na njenu modernizaciju. Naime, raspoloživa finansijska sredstva iz budžeta često su bila nedovoljna za održavanje postojećih, a naročito nije bio moguć razvoj novih kapaciteta, te je bilo neophodno pronaći inovativna rešenja (Neševski, Milenković, Knežević, 2023).

Menadžment Univerziteta i Ministarstva odbrane je 2015. godine doneo odluku da formira Budžetski fond za razvoj vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti kako restriktivno finansiranje ne bi negativno uticalo na kvalitet vojnog obrazovanja (Knežević, 2021). U skladu sa važećim propisima doneta je odluka o osnivanju Budžetskog fonda.⁶

Budžetski fond za razvoj vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti je formiran sa ciljem da sopstveni prihodi koje ostvare Vojna akademija i Medicinski fakultet VMA po osnovu obrazovanja i naučnoistraživačke delatnosti, ostanu na raspolaganju Univerzitetu i da se tako obezbede uslovi za razvoj kapaciteta vojnog obrazovanja. Smisao ovog Budžetskog fonda je, da se pored već odobrenih budžetskih sredstava koriste i dodatna finansijska sredstva, čime bi se uvećala ukupno raspoloživa finansijska sredstva Univerziteta (Knežević, 2022; Vidović, 2022).

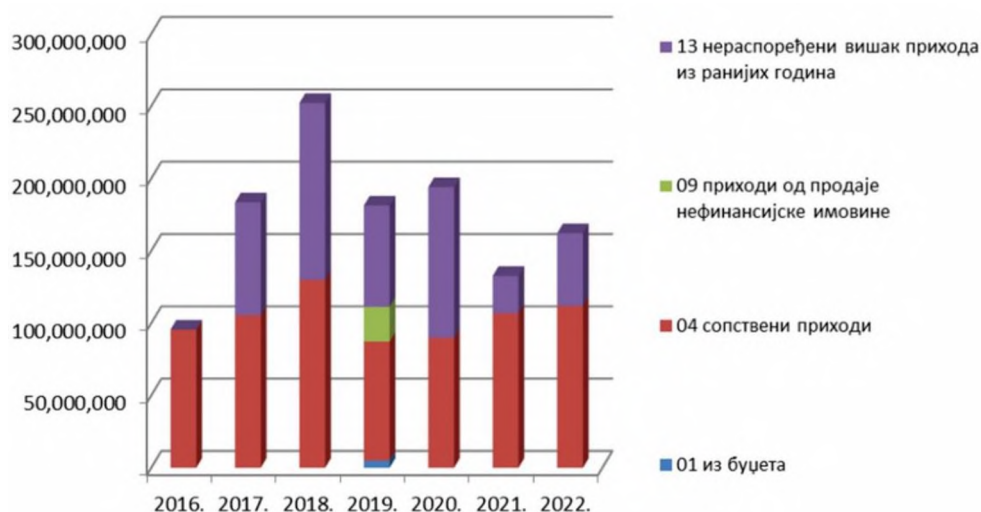
ISTRAŽIVANJE

Istraživanje za potrebe ovog rada pružiće podatke za period od 2016. do 2022. godine na Univerzitetu odbrane.

⁶ Odluka o obrazovanju Budžetskog fonda za potrebe vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti (Sl. glasnik RS, br. 82/2015)

Prva godina kada su Zakonom o budžetu planirana finansijska sredstva iz Budžetskog fonda je bila 2016. godina i tada je planirano približno 80 miliona dinara iz sopstvenih prihoda da se i realizuje namenski (Gojković et al., 2023). U budžetski fond po odredbama Odluke o osnivanju istog, mogu se isključivo uplaćivati ostvareni prihodi po osnovu obrazovanja na Vojnoj akademiji i Medicinskom fakultetu VMA kao i prihodi Medicinskog fakulteta VMA po osnovu istraživanja (Grafikon 1).

Grafikon 1 - Analiza finansiranja Univerziteta iz Budžetskog fonda po izvorima finansiranja BF iskazano u dinarima

U toku 2017. godine u Budžetskom fondu planirano je 103,5 miliona dinara iz sopstvenih prihoda i u celosti neutrošeni prihodi iz prethodne godine kao izvor 13 (neraspoređeni višak prihoda iz ranijih godina).

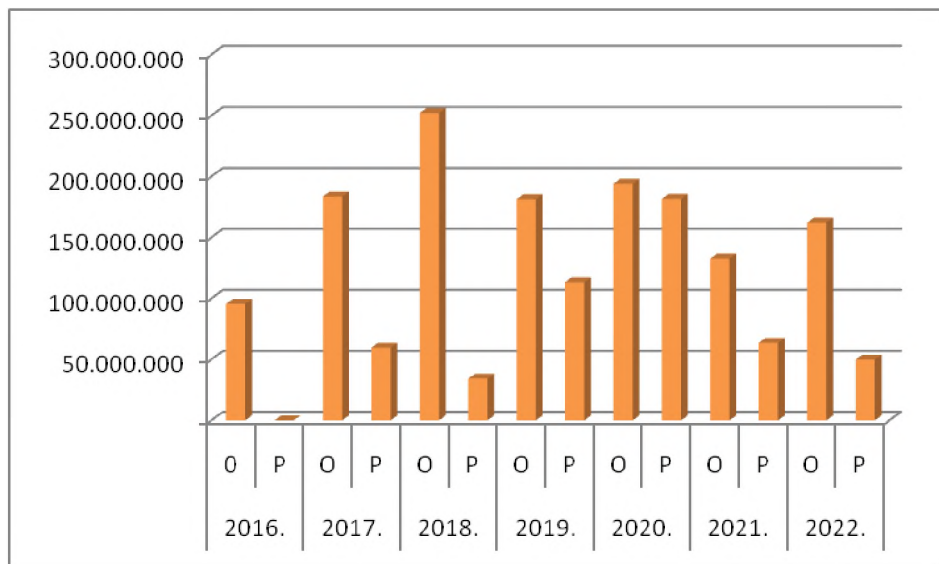
Kao što je i prikazano na Grafikonu 1, u toku 2018. godine bila je slična situacija 2017. godini. Naime, planirano je nešto više sopstvenih prihoda i neutrošeni prihod iz prethodne godine. Međutim u 2019. godini, pored ova dva izvora finansiranja planirana su i finansijska sredstva iz budžeta (izvor 01), kao i primanja od prodaje nefinansijske imovine (izvor 09).

U 2020. i 2021. godini za Budžetski fond planirana su finansijska sredstva isključivo iz sopstvenih prihoda i neraspoređenog viška prihoda.

Od 2022. godine, Budžetski fond više ne postoji i uvedena je programska aktivnost Unapređenje stanja u oblasti vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti (NID) sa istim ciljem dodatnog finansiranja kapaciteta vojnog obrazovanja. Izvori finansiranja su ostali isti.

Prilikom realizacije finansijskih sredstava iz posmatranog Budžetskog fonda na početku je bilo dosta problema, kao što se i moglo očekivati, koji su kasnije prevaziđeni i danas sa sigurnošću može da se kaže da je ovaj Budžetski fond doprinosa razvoju vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti.

Grafikon 2 - Analiza utroška finansijskih sredstava Budžetskog fonda po izvorima finansiranja BF iskazano u dinarima

Prva godina kada su uplaćivana finansijska sredstva u Budžetski fond bila je 2016. godina, ali, Univerzitet odbrane nije bio spreman da utroši ta sredstva jer nije imao normativno pravnu regulativu za utrošak istih. Tada je tek započeo proces izrade Pravilnika o raspodeli sredstava Budžetskog fonda. Stoga su finansijska sredstva Budžetskog fonda prihodovana u toku 2016. godine, preneti u 2017. godinu kao izvor 13 – Neraspoređeni višak prihoda iz prethodnih godina (Grafikon 2). Grafikonom 2 dat je prikaz

odobrenih (oznaka O) i potrošenih (oznaka P) finansijskih sredstava po godinama na H osi i na Y osi nominalni iznosi u dinarima.

U toku 2017. godine, odustalo se od donošenja Pravilnika o raspodeli sredstava Budžetskog fonda ali je ministar odbrane doneo Odluku za raspodelu sredstava Budžetskog fonda, te je na osnovu nje započeo proces realizacije finansijskih sredstava. Iako je realizacija ovih sredstava bila dugo očekivana, Budžetski fond je u 2017. godini konačno realizovao isplate naknada nastavnicima i istraživačima na Univerzitetu odbrane, nabavio savremenu informatičku opremu, kao i opremu za obrazovanje i finansirano je učešće nastavnika na domaćim i međunarodnim naučnim skupovima. Realizacija finansijskog plana je bila 32%, ali su evidentirali prenete obaveze u 2018. godinu zbog ponovljenih postupaka javnih nabavki. Analizirajući 2018. godinu sa aspekta utroška sredstava Budžetskog fonda može se konstatovati da je zapravo veoma loša realizacija jer je iznosila svega 14% i to su uglavnom prenete obaveze iz 2017. godine.⁷

Nakon izvršenih analiza utroška za 2018. godinu upravljačke strukture Univerziteta odbrane su donele odluku da se planira utrošak sredstava za 2019. godinu na vreme, naravno u skladu sa postojećim propisima, tj. da se odmah na početku godine započne sa utroškom istih. Rezultat takvih odluka je bio visok procenat realizacije finansijskog plana od 63%, što do tada nije zabeleženo. Realizacija isplata naknada za nastavnike i saradnike nije realizovana i zato su preneti sredstva po ovoj nameni u 2020. godinu.

U toku 2020. godine, u Budžetskom fondu realizacija finansijskih sredstava bila je na najvišem nivou, odnosno 94%, što do tada, ali ni kasnije nije zabeleženo. U 2021. godini procenat realizacije finansijskih sredstava pao je na 48%, a u 2022. godini na 31%.

Poređenje izdvajanja finansijskih sredstava za naučnoistraživačke projekte na Univerzitetu odbrane u Beogradu sa drugim vojnim univerzitetima u okruženju i šire nije moguć, jer ne postoje raspoloživi podaci o istim. Naime, svi dostupni podaci koji se prikupljaju od ministarstava odbrane svih država sveta, ne obuhvataju rashode vojnih obrazovnih institucija kao ni za nauku i samim tim nisu raspoloživi. Prema podacima iz Izveštaja o stanju u nauci (Nacionalni savet za naučni i

⁷ Finansijski izveštaji Univerziteta odbrane za posmatrani period.

tehnološki razvoj) Republika Srbiji je do 2020. godine za nauku izdvajala 0,5% BDP sa tendencijom rasta na 0,6% BDP. U Strategiji naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine – Moć znanja, stoji da Srbija izdvaja 0,5 do 0,6% BDP poslednjih godina, što je znatno manje od 28 država EU koje izdvajaju oko 2% BDP za potrebe nauke.

Tabela 1 – *Komparativna analiza ulaganja visokog obrazovanja za IR i ulaganja UO*

OPIS	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Visoko obrazovanje u RS/ izdvajanja % BDP	0.3	0.32	0.3	0.31	0.29	0.28	0.29
Ulaganja visokog obrazovanja za nauku / ukupni troškovi za nauku [%]	36.30	36.20	32.70	34.70	31.70	28.20	30.00
Univerzitet odbrane za nauku / ukupni troškovi [%]	10.3	11.5	10.9	10.7	9.4	11	11.2

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, Tabela 1, izdvajanja za potrebe naučne delatnosti državnih Univerziteta u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2022. godine je oko 30% ukupnih troškova dok je na Univerzitetu odbrane znatno manje i svega 10% ukupnih troškova. Univerzitet odbrane je relativno mlad, osnovan je 2011. godine, sa specifičnim načinom finansiranja te su razlike bile i za očekivati, ali se ipak čine ogromni napori da se ove i sve ostale razlike svedu na minimum i sve to u skladu sa zakonskom i pravnom regulativom u Republici Srbiji.

Finansiranje naučnoistraživačkih projekata na Univerzitetu odbrane

Kao što je već navedeno na Univerzitetu odbrane realizuju se naučnoistraživački projekti iz obrazovno-naučnih polja: društveno-humanističkih, tehničko-tehnoloških i medicinskih nauka.

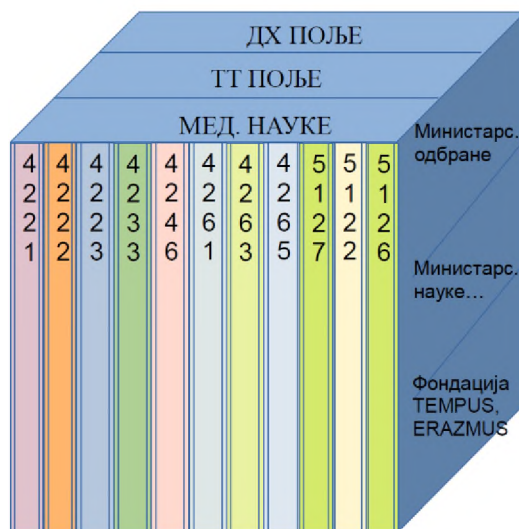
Finansiranje projekata Ministarstva odbrane Republike Srbije, kojima se razvija naoružanje i vojna oprema regulisano je preko Budžetskog fonda za naoružanje i vojnu opremu. Međutim, projekti naučnoistraživačke

delatnosti iz sva tri naučna polja Univerziteta odbrane finansiraju se sa više mesta:

1. sredstvima iz budžeta koja su opredeljena Ministarstvu odbrane (projekti koje odobri Ministarstvo odbrane);
2. sredstvima iz Budžetskog fonda za razvoj vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti (projekti koje odobri Ministarstvo odbrane), sada Programska aktivnost;
3. sredstvima Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija (projekti koje odobri navedeno ministarstvo) i
4. sredstvima TEMPUS I ERAZMUS fondacija, za projekte koje oni finansiraju.

Od 2022. godine umesto Budžetskog fonda za razvoj vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti uvedena je Programska aktivnost pod istim naslovom i sa istim ciljem. Izvori finansiranja ostali su isti. Veoma je važno naglasiti da poznavanje Kontnog plana za budžetski sistem predstavlja presudnu ulogu prilikom planiranja realizacije aktivnosti svih projekata, a naročito onih koje finansira Ministarstvo odbrane, bilo iz budžeta ili iz sada već Programske aktivnosti (Slika 1).

Slika 1 - Izvori finansiranja projekata UO, po svim akreditovanim poljima, kao i po kontima ekonomske klasifikacije

Prilikom planiranja aktivnosti naučnoistraživačkih projekata, planiraju se i finansijska sredstva za utrošak istih i stoga je veoma važno pored veličine finansijskih sredstava i „pravilno” odrediti Konto ekonomske klasifikacije. Na primer, ukoliko je potrebno planirati nabavku reagenasa za realizaciju datog projekta potrebno je utvrditi veličinu potrebnih sredstava i planirati iste po kontu ekonomske klasifikacije 4265. Za realizaciju nabavke informatičke opreme, konto 5122 ili opreme za obrazovanje 5126. Ukoliko se ne odredi pravilno konto ekonomske klasifikacije, nabavka sredstava ili usluga za realizaciju datog projekta se neće realizovati. Na Slici 1 dat je prikaz konta ekonomske klasifikacije koja se najčešće koriste pri realizaciji naučnoistraživačkih projekata kao što su: 4221, 4222... i ostala potrebna konta. Pošto je Univerzitet odbrane deo Ministarstva odbrane koje je direktni budžetski korisnik, koristi se Kontni plan za budžetske korisnike. Slika 1 predstavlja prikaz planiranja i realizacije aktivnosti naučnoistraživačkih projekata svih polja za koja je akreditovan Univerzitet odbrane, finansiranih od strane Ministarstva odbrane, Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija ili od strane fondacija kao što su TEMPUS, ERASMUS i slične ali obavezno po odgovarajućim kontima ekonomske klasifikacije.

Prilikom planiranja aktivnosti za realizaciju projekata koje finansiraju Ministarstvo nauke ili ERAZMUS fondacija odobravaju se finansijska sredstva po kategorijama: honorari istraživačima, oprema, putovanja, troškovi u promotivne svrhe i sredstva za isplatu honorara licima koja realizuju javne nabavke npr. reagenasa, opreme i slično. Planiranje putovanja, kotizacija, boravka u inostranstvu i slično treba pravilno proceniti i namenski realizovati prilikom realizacije aktivnosti projekata. Međutim, za realizaciju finansijskih sredstava bez obzira na izvore i mesta finansiranja obavezno je vođenje poslovnih knjiga za budžetske korisnike po kontima ekonomske klasifikacije.

Kao što je na Slici 1 prikazano projekti Univerziteta odbrane iz sva tri polja finansiraju se sredstvima Ministarstva odbrane, Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija i iz domaćih i stranih Fondacija. Naime, za projekte koje odobri Ministarstvo odbrane u Planu NID u MO i VS dodeljuju se finansijska sredstva za realizaciju istih u okviru sredstava raspoređenih Univerzitetu odbrane iz budžeta. Takođe, pored tih sredstava za realizaciju datih projekata Univerziteta opredeljuju se sredstva u okviru Programске aktivnosti za razvoj vojnog obrazovanja i vojne NID.

Za realizaciju projekata Univerziteta odbrane koje odobri Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija, finansijska sredstva se dodeljuju Univerzitetu kvartalno za realizaciju projekata u skladu sa sklopljenim Ugovorom o finansiranju istih sa datim ministarstvom ili Fondom za nauku. U Ugovoru o finansiranju se preciziraju namena i veličina finansijskih sredstava po kvartalima trajanja projekta. Ukoliko su projekti veći od 3.000.000,00 dinara obavezno se angažuje nezavisni revizor koji prati namenu, zakonitost i pravovremenost utroška finansijskih sredstava. U dosadašnjoj praksi Univerziteta odbrane, postoje slučajevi pojedinačnog učešća nastavnog, odnosno naučnog kadra u projektima koje finansira Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija. Postupak se razlikuje od prethodno opisanog, jer tada Univerzitet odbrane (Vojna akademija) potpisuje Ugovor o finansiranju realizacije projekta sa Fakultetom koji je nosilac izvršenja datog projekta. Finansijska sredstva se takođe kvartalno uplaćuju Univerzitetu na izvršenje po planiranim namenama i u okviru određenih veličina. Veoma je važno naglasiti da se sredstva uplaćuju za svaki naredni kvartal tek nakon pravljanja utroška za prethodni kvartal.

Na kraju, pored prethodno navedena dva ministarstva finansiranje projekata se realizuje iz domaćih i inostranih fondova. U dosadašnjem periodu Univerzitet odbrane je participirao u realizaciji više naučnoistraživačkih projekata koji su finansirani sredstvima TEMPUS i ERASMUS fondacija. Međutim, Univerzitet odbrane do sada nije bio nosilac realizacije projekata koji se finansiraju iz ovih fondacija. Finansiranje projekata sredstvima ovih fondacija definisano je ugovorom o realizaciji odobrenog projekta, ali i uputstvima i smernicama za realizaciju istih u godini kada su odobreni. Fondacija za svaku generaciju projekata donosi smernice i uputstva za realizaciju finansijskih sredstava, koje se razlikuju od prethodnih.

Iz prethodno iznete analize može se zaključiti da agilnim i posvećenim radom u oblasti finansiranja projekata od strane svih uključenih subjekata Univerziteta odbrane za rezultat imamo veći procenat realizacije finansijskih sredstava, a samim tim i uspešniju realizaciju projekata i razvoj vojnog obrazovanja.

Na Univerzitetu odbrane je finansirana realizacija sledećih projekata: Model upravljanja razvojem sposobnosti sistema odbrane, Primena koncepta digitalne obuke i selekcije pilota, Projektovanje i realizacija

algoritama autonomnog vođenja besposadnih mobilnih zemaljskih platformi, infektivne bolesti kao aktuelni javni zdravstveni problem-prevenција, dijagnostika i lečenje i deugi. Trenutno se na Univerzitetu odbrane realizuje projekat: „Vrednosne orijentacije i odnos prema tradiciji kadeta Vojne akademije” koji se prevashodno bavi istraživanjima vrednosne orijentacije ali i odnosom kadeta prema tradiciji. Kvalitet nastavnog i naučnog osoblja, njihove kompetencije su deo ovih istraživanja, nauka bez finansija samo je slovo na papiru, pa samim tim i ovaj rad predstavlja proizvod do sada rađenih istraživanja na ovom projektu. Takođe, ovaj rad treba da posluži kao edukativni materijal naučnoistraživačkom kadru Univerziteta odbrane prilikom planiranja projektnih aktivnosti ali i njihove realizacije, jer je Univerzitet odbrane još uvek relativno mlad i nema zasebnu organizacionu celinu koja se bavi projektima i njihovom realizacijom, tačnije finansiranjem (planiranjem niti realizacijom) naučnoistraživačkih projekata.

ZAKLJUČAK

Poznavanje procedura finansiranja naučnoistraživačkih projekata u značajnoj meri utiče na stepen njegove realizacije. Takođe, finansiranje naučnoistraživačkih projekata na Univerzitetu odbrane pored zakonske obaveze predstavlja i ključnu funkciju razvoja i usavršavanja naučnog i nastavnog kadra. Veoma je važno naglasiti da se zakonito i namensko trošenje opredeljenih finansijskih sredstava podrazumeva. Ali, da nepoznavanje procedura utroška finansijskih sredstava i mnogi drugi faktori mogu prouzrokovati da se opredeljena finansijska sredstva ne utroše iako su preko potrebna Univerzitetu odbrane tj. za realizaciju naučnoistraživačkih projekata.

Bez obzira na izvore finansiranja, prilikom planiranja aktivnosti za realizaciju naučnoistraživačkih projekata koje finansira Ministarstvo odbrane, veoma je važno pravilno planirati finansijska sredstva po odgovarajućim kontima. Nepravilno planiranje u složenom sistemu poput sistema odbrane Republike Srbije neminovno rezultira niskim procentom realizacije finansijskih sredstava. Poznavanje Kontnog plana i pravilno opredeljenje finansijskih sredstava predstavlja veoma važnu ulogu prilikom planiranja projekata i direktno utiče na njihovu realizaciju. Zapravo, ukoliko se sredstva ne planiraju za realizaciju nekih aktivnosti

pravilno i po potrebnim kontima iste se ne mogu ni realizovati što u krajnjem utiče na realizaciju datog projekta.

Zato je poznavanje procedura i propisa za realizaciju finansijskih sredstava od veoma velikog značaja za realizaciju naučnoistraživačkih projekata na Univerzitetu odbrane. Navedeni primeri potvrđuju da se primenom ovakvog načina upravljanja projektima i povezivanjem sa naučnoistraživačkim institucijama u zemlji i inostranstvu postižu zapaženi naučnoistraživački rezultati.

Pored toga autori ukazuju da savremeno vojno obrazovanje iziskuje inovativna rešenja finansiranja, a naročito naučnoistraživačkih projekata. Rešenja poput Budžetskog fonda ili posebnih programskih aktivnosti su zbog potrebe dodatnog finansiranja vojne naučnoistraživačke delatnosti primenjena u mnogim zemljama i vojskama sveta.

Stoga u radu autori zaključuju da je Univerzitet odbrane kao nosilac vojnog obrazovanja, ove vitalne funkcije za državu i društvo u celini, pratio potrebe i trendove za savremenim vojnim obrazovanjem i naučnoistraživačkim projektima koji odgovaraju na izazove sa kojima se suočavaju vojske i vojna profesija uopšte.

Zahvalnica

Ovaj rad je nastao kao rezultat predistraživanja za potrebe realizacije projekta „Vrednosne orijentacije i odnos prema tradiciji kadeta Vojne akademije (VA/DH/1/24-26)“.

LITERATURA

1. Adžić, S., Kostić, R., Milunović, M., Savić Tot, T., Jeremić, D., & Stanojević, S. (2022). Uloga timskog menadžmenta u savremenim uslovima poslovanja. *Oditor*, 8(1), 63-83.
<https://doi.org/10.5937/Oditor2201062A>
2. Đorić, I., Ranisavljević, M., & Kocka, Đ. (2024). Benfordov zakon - plan ili planiranje i analiza planiranih veličina u budžetu odbrane. *Trendovi u poslovanju*, 12(1), 39-47.
<https://doi.org/10.5937/trendpos2401039D>

3. Gojković, B., Obradović, Lj. & Mihajlović, M. (2023). Uticaj makroekonomskih faktora na javni dug Republike Srbije u posttranzicionom periodu. *Akcionarstvo*, 29(1), 217-238.
4. Holder, K. L. (2014). *Financial management in the public sector: Tools, applications, and cases*. Pearson Education.
5. Jovanović, M. (2023). *Upravljanje finansijskim resursima u naučno-istraživačkim projektima*. Beograd: Naučna knjiga.
6. Keagle, J. M., & Petros, T. G. (2010). Building partner capacity through education: NATO engagement with the Partnership for Peace. *Connections*, 10(1), 46-63.
7. Knežević, M., (2022). Izdaci i rashodi za potrebe odbrane Republike Srbije sa posebnim osvrtom na vreme pandemije KOVID-19, *Vojno delo*, 2, 95-112. <https://doi.org/10.5937/vojdelo2202095K>
8. Knežević, M., Nikolić, S. i Neševski, A. (2021). Kontrola budžeta u funkciji civilne demokratske kontrole vojske u Republici Srbiji, *Vojno delo*, 2, 103-120. <https://doi.org/10.5937/vojdelo2103103K>
9. Kovačević, D. (2023). *Finansijsko upravljanje u javnom sektoru: Teorija i praksa*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu.
10. Milanović, N. (2023). Menadžment finansijske održivosti neprofitnih organizacija. *Održivi razvoj*, 5(1), 7-17. <https://doi.org/10.5937/OdrRaz2301007M>
11. Mirić, D., Neševski, A. (2016). Unapređenje načina finansiranja Univerziteta odbrane sa stanovišta strategijskog upravljanja. *Vojno delo* 3, 223-241. <https://doi.org/10.5937/vojdelo1603223M>
12. Neševski, A., Milenković, D., & Knežević, M. (2023). Uticaj sopstvenih prihoda na razvoj kapaciteta Univerziteta odbrane u Republici Srbiji. *Ekonomija: teorija i praksa*, 26(2), 137-150. <https://doi.org/10.5937/etp2302137N>
13. Nikolić, B. (2024). *Izvori finansiranja naučno-istraživačkih projekata u javnom sektoru*. Beograd: Institut za istraživanje.
14. Petrović, A. (2024). *Evropski fondovi i njihov uticaj na finansiranje naučno-istraživačkih projekata u javnom sektoru*. Novi Sad: Akademska misao.
15. Vidović, N., (2022). Budžetski fond za potrebe vojnog obrazovanja i vojne naučnoistraživačke delatnosti. *Revizor*, 25(97-98), 45-52, <https://doi.org/10.56362/Rev2298045V>

16. Wirt, D. W. (2013). *Public sector project management: Meeting the challenges of healthcare, homeland security, and other public services*. Wiley.
17. Zakon o nauci i istraživanjima, 49/2019-3 („Službeni glasnik RS“, broj 49 od 8. jula 019.)
18. Zakon o budžetskom sistemu: 54/2009-3, 73/2010-3, 101/2010-239, 101/2011-260, 93/2012-175, 62/2013-3, 63/2013-3 (ispravka), 108/2013-3, 142/2014-190, 68/2015-22 (dr. zakon), 103/2015-151, 99/2016-160, 113/2017-3, 95/2018-223, 31/2019-5, 72/2019-185, 149/2020-278, 118/2021-3, 118/2021-12 (dr. zakon), 138/2022-207, 92/2023-232
19. Izveštaj o stanju u nauci za 2020. godinu, Nacionalni savet za naučni i tehnološki razvoj Republike Srbije
20. Pravilnik o naučnoistraživačkom radu, „Službeni vojni list“, broj 36/21
21. Pravilnik o načinu organizovanja, planiranja, sprovođenja i razvoja naučnoistraživačke delatnosti u Ministarstvu odbrane i Vojski Srbije, „Službeni vojni list“, broj 1/21
22. Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine – Moć znanja

FINANCING OF SCIENTIFIC RESEARCH PROJECTS AT THE UNIVERSITY OF DEFENCE

Milena Knežević

Dragana Trifunović

Slobodan Đukić

Abstract: *The financing of scientific research projects is carried out from multiple sources and locations, all with the common goal of improving the state of military education and scientific research in the defense sector. The aim of this paper is to highlight the importance of adequate financial planning for the*

development of military education and military scientific research. Naturally, the purpose for which financial resources are used is of great and decisive importance for the quality of both military education and scientific research activities. Accordingly, the central hypothesis of the paper is that knowledge and application of project management principles, along with compliance with relevant procedures, regulations, and the chart of accounts, directly influence the efficient utilization of financial resources allocated for scientific research projects at the University of Defence. This, in turn, impacts the overall success and feasibility of the projects. The paper employs a comparative method - specifically, a comparative analysis of the University's expenditures and expenses from 2016 to 2022, categorized by funding sources—as well as content analysis. Using SPSS software, financial data was analyzed with the aim of enhancing the management of scientific research projects at the University of Defence. Based on this, the authors conclude that the application of project management and familiarity with relevant procedures and regulations are of critical importance for project success, as well as for the effective planning and execution of financial resources.

Keywords: *University of Defence, financing, sources of financing, scientific research projects.*